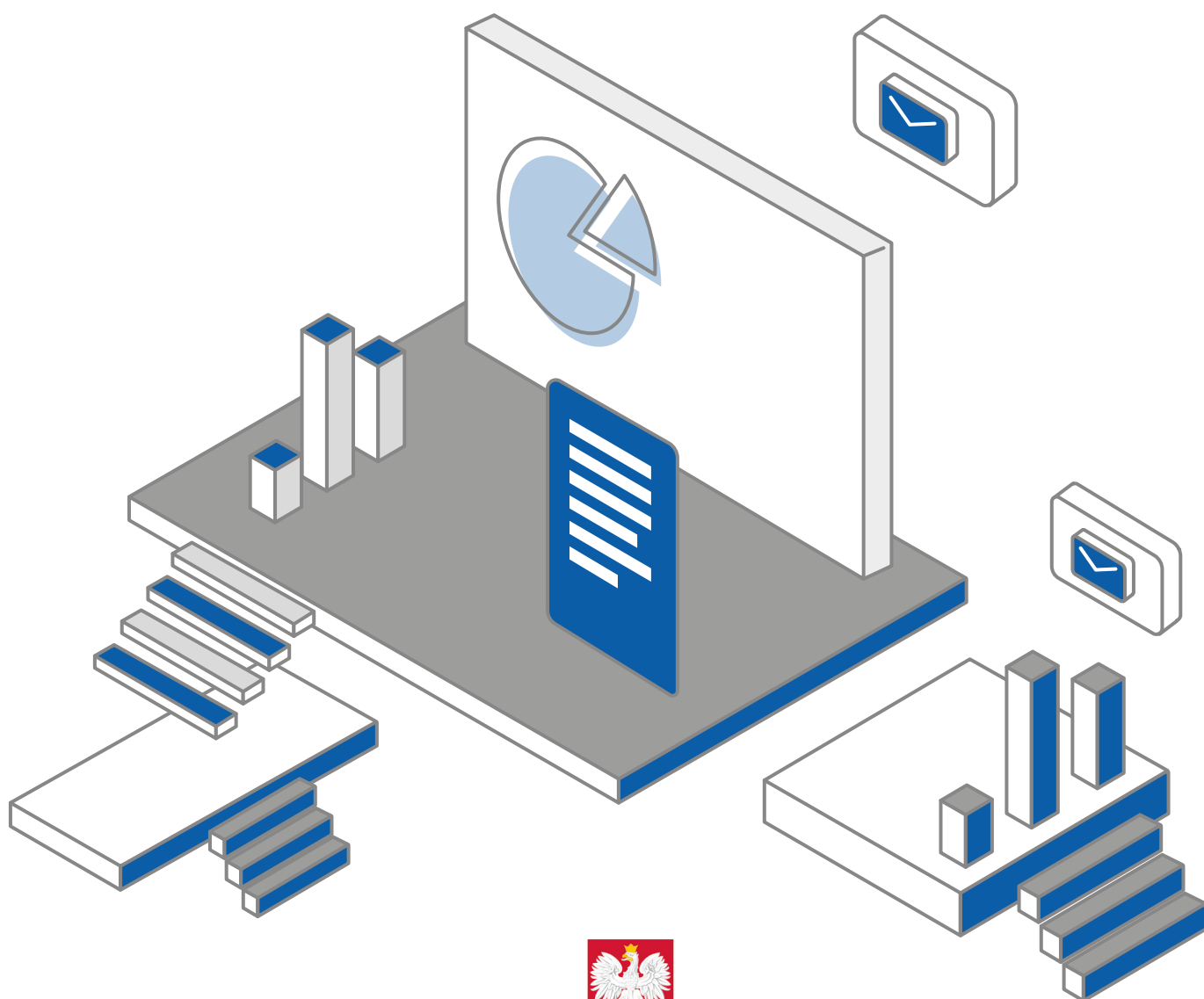

Poradnik dla małych i średnich przedsiębiorstw

Ministerstwo
Cyfryzacji

SPIS TREŚCI

1.

Wstęp 1

2.

Cyberbezpieczeństwo to wyzwanie dla
twoich procesów biznesowych 2

3.

Cyberbezpieczeństwo to wyzwanie
dla Ciebie i Twoich współpracowników 4

4.

Cyberbezpieczeństwo to wyzwanie
dla technologii, których używasz 6

Taktyka i praktyka stosowania technologii 6

Strategia i zarządzanie technologiami 8

Opracowali:

Robert Siudak – Instytut Kościuszki

Artur Marek Maciąg – Inicjatywa Kultury Bezpieczeństwa

Janusz Żmudziński – Polskie Towarzystwo Informatyczne

Michał Rosiak – Orange Polska

Opracowanie powstało w ramach prac Grupy roboczej
ds. cyberbezpieczeństwa.

1.

WSTĘP

Nie warto demonizować cyberzagrożeń. Bezpieczeństwo w sieci to nic trudnego. Wystarczy niewiele, by w znaczący sposób ograniczyć ryzyko utraty wrażliwych danych Twoich czy Twojej firmy. Zwróć uwagę, że bezpieczeństwo cyfrowe to wyzwanie dla trzech podstawowych sfer:

1. **Twoich procesów biznesowych** – uwzględniaj zagrożenia związane z bezpieczeństwem IT w trakcie planowania swojej codziennej działalności;
2. **Ciebie i Twoich współpracowników** – klucz do tego tkwi przede wszystkim w Twojej głowie i w Twoich emocjach;
3. **technologii, jakie stosujesz** – pamiętaj, że są one tylko narzędziami, używaj ich z głową, a w razie potrzeby znajdź specjalistę, który pomoże Ci nad nimi zapanować;

Poniżej znajdziesz szereg porad dotyczących tego, jak wzmocnić swoje bezpieczeństwo cyfrowe w tych trzech wymiarach.

2.

CYBERBEZPIECZEŃSTWO TO WYZWANIE DLA TWOICH PROCESÓW BIZNESOWYCH

Chronić cenne zasoby firmy, czyli informacje.

Każda firma posiada zdigitalizowane informacje, które może traktować jak swoje srebra rodowe. Mogą to być np. informacje finansowe, dane klientów, informacje techniczne, wyniki badań naukowych. Utrata tych danych może być katastrofalna dla firmy. Każde przedsiębiorstwo powinno przeprowadzić inwentaryzację informacji, a krytyczne dane powinny być szczególnie chronione.

Zarządzaj bezpieczeństwem i ryzykiem.

Każdy pracownik w przedsiębiorstwie może stać się świadomym lub przypadkowym współsprawcą ataku na system informatyczny. Może doprowadzić do zainfekowania go złośliwym oprogramowaniem, klikając spreparowane linki zwarte w poczcie elektronicznej lub uruchamiając załączniki przygotowane przez cyberprzestępców. Utrzymanie bezpieczeństwa w przedsiębiorstwie wymaga zaangażowania wszystkich pracowników. Wskazane jest budowanie świadomości ryzyka, a następnie rozpowszechnianie informacji dot. cyberbezpieczeństwa w całej firmie.

Zarządzanie zdarzeniami i reagowanie na incydenty związane z bezpieczeństwem to zadanie dla wszystkich, nie tylko dla działu IT.

Zdarzenia mające wpływ na stan cyberbezpieczeństwa w firmie mogą wystąpić w różnych obszarach przedsiębiorstwa i różnych miejscach jego systemów informatycznych. Co więcej, mogą być ze sobą powiązane. Niezbędny jest wysiłek całej firmy, aby monitorować takie zdarzenia, np. korzystając ze zautomatyzowanych systemów, szybko reagować na wykryte incydenty bezpieczeństwa.

Pamiętaj o bezpieczeństwie już na etapie projektowania lub zakupu systemu IT.

Jedna z największych słabości systemów informatycznych – i w konsekwencji strat finansowych – związana jest z pomijaniem kwestii bezpieczeństwa na etapie projektowania tych systemów. Niestety wciąż częste są sytuacje, że najpierw wdraża się usługi, a dopiero później dodaje

się rozwiązania bezpieczeństwa. Bardzo wskazane jest budowanie bezpieczeństwa od początku wdrażania projektu. Takie podejście nie tylko zwiększa poziom bezpieczeństwa, ale również oszczędza pieniądze.

Zarządzaj tożsamością użytkowników i dostępem do informacji.

Ważnym elementem zapewnienia cyberbezpieczeństwa w przedsiębiorstwie jest zarządzanie cyklem życia tożsamości. Firmy, które źle zarządzają nim, mogą być narażone na włamania. Zagrożeniu temu można zaradzić poprzez wdrożenie rzetelnych systemów identyfikacji osób, zarządzania ich uprawnieniami dostępu do informacji i anulowania ich, gdy pracownicy odchodzą z firmy.

Korzystaj z bezpiecznych kanałów komunikacji.

Firmy nieustannie komunikują się z kontrahentami, klientami lub wymieniają informacje pomiędzy swoimi biurami. Bezpieczeństwo komunikacji powinno być integralnym elementem systemu teleinformatycznego. Może być zrealizowane z wykorzystaniem łatwych w użyciu mechanizmów kryptograficznych, np. szyfrowania poczty elektronicznej, szyfrowanego kanału komunikacji (SSL).

Ograniczaj słabe punkty.

Cyberprzestępcy stale poszukują słabych punktów, które mogą być przydatne do ataku na system informatyczny. Słabe punkty (podatności) są częstą przypadłością systemów informatycznych współczesnych przedsiębiorstw. Pracownicy często korzystają z przestarzałego oprogramowania, ponieważ je znają, jest wygodne, bądź nikt nie widzi w tym problemu. Brak aktualizacji oprogramowania, zwłaszcza w złożonych systemach, ułatwia ataki cyberprzestępcom. Co gorsza, twórcy oprogramowania czasami przestają tworzyć poprawki do starszych wersji programów. Cyberprzestępcy dobrze o tym wiedzą. W bezpiecznym systemie administratorzy powinni na bieżąco aktualizować wykorzystywane oprogramowanie, zwłaszcza instalować dostępne poprawki bezpieczeństwa.

Oceniaj i testuj bezpieczeństwo swojej firmy.

Kultura bezpieczeństwa przedsiębiorstwa powinna uwzględniać cykliczną ocenę i testy bezpieczeństwa wykorzystywanych systemów informatycznych. Jest to proces analogiczny do dążenia do kontroli jakości.

3.

CYBERBEZPIECZEŃSTWO TO WYZWANIE DLA CIEBIE I TWOICH WSPÓŁPRACOWNIKÓW

Nie traktuj dbałości o bezpieczeństwo jako dodatkowego obowiązku w pracy.

Świadomość zagrożeń w sieci przede wszystkim pomoże na co dzień Tobie i Twoim najbliższym. Unikniesz e-maili phishingowych, nauczysz dzieci odpowiedzialnego korzystania z mediów społecznościowych, a seniorów przeszkolisz w aspekcie tego, na co powinni uważać w internecie. To, czego się nauczysz i wprowadzisz w życie, przyda Ci się na wielu płaszczyznach. Praca to tylko jedna z potencjalnych korzyści.

Używaj menedżera haseł.

Tego typu oprogramowanie pozwala Ci tworzyć bardzo długie, losowe hasła do serwisów internetowych. Pamięta je i wpisuje za Ciebie, gdy należy się zalogować. Ty musisz zapamiętać tylko jedno – wtedy bezdyskusyjnie bardzo mocne – hasło do menedżera oraz kilka haseł do kluczowych serwisów, jak e-mail, bank czy serwisy społecznościowe. Przykłady rozwiązań tego typu: Lastpass, KeePass, 1Password.

Tam, gdzie możesz, włącz uwierzytelnianie dwuskładnikowe.

Jeśli serwis, z którego korzystasz, pozwala na to, uruchom uwierzytelnianie dwuskładnikowe (2 Factor Authentication, 2FA). Polega ono na wprowadzeniu dodatkowego składnika uwierzytelniania, poza podstawowym hasłem. Możliwości 2FA to: hasło SMS, hasło w mailu, zmieniane co 60 sekund hasło w dodatkowej aplikacji (np. Google Authenticator), bądź akceptacja logowania na komputerze przy użyciu urządzenia mobilnego. Listę serwisów wspierających 2FA znajdziesz na <https://twofactorauth.org/>.

Dokładnie przyglądaj się wiadomościom z „grup ryzyka”.

Dokładnie czytaj każdą wiadomość (e-mail/SMS), która ma związek z kontami w serwisach internetowych czy płatnościami, zawiera linki i/lub załączniki. Przyjrzyj się adresowi nadawcy, jakości treści, najedź (bez klikania!) na łącza w e-mailu i sprawdź, czy ukryte pod nimi linki prowadzą do odpowiedniej domeny. Nie wpisuj swoich danych wrażliwych na stronach, któ-

rych nie znasz. Nie klikaj w załączniki w mailach, o ile nie masz absolutnej pewności co do źródła ich pochodzenia.

Spiesz się powoli.

Przestępcy są coraz lepszymi socjotechnikami, bo wiedzą, że odniosą sukces dopiero wtedy, gdy przekonają Cię do instalacji złośliwego programu. Dlatego grają na naszych emocjach, sugerując m.in. konieczność opłacenia przesyłki, zapłaty zaległej faktury, bądź drobnej zaległości finansowej, nierzadko szantażując potencjalną ofiarę odebraniem dostępu do usługi, czy wręcz karą pieniężną lub przekazaniem informacji organom ścigania. Uspokojenie emocji ułatwi nam wychwycenie psychologicznych sztuczek.

Wprowadź w firmie procedurę postępowania z mailami z „grup ryzyka”.

Określ zamkniętą grupę tego typu informacji (dostawca usług telefonicznych/internetu, dostawcy mediów, kontrahenci biznesowi). Przekaż pracownikom wzory otrzymywanych od nich maili listę adresów nadawców oraz – w przypadku korespondencji cyklicznej – ramowe terminy otrzymywania maili. Zobowiąż pracowników do zgłaszania jakichkolwiek odstępstw od procedury przed podjęciem wobec nich jakiegokolwiek aktywności.

Staraj się unikać łączenia życia zawodowego z prywatnym w sieciach społecznościowych.

Poznanie ofiary to pierwszy krok do udanego phishingu. Wiedza o tym, gdzie pracujesz i/lub czym się interesujesz, z kim przyjaźnisz – to wszystko może znacznie ułatwić spreparowanie e-maila, na którego niemal na pewno zareagujesz, czy to kliknięciem w link, czy otwarciem załącznika. Pamiętaj o odpowiednich ustawieniach prywatności – we wszystkich sieciach społecznościowych możesz zawczasu zdecydować, kto będzie mógł widzieć Twoje posty.

Bądź odpowiedzialny w internecie.

Pamiętaj, że w sieci anonimowość nie istnieje, a treści, które się tam raz pojawiają, zostają na zawsze. Prędzej czy później nasze nieodpowiedzialne zachowania mogą zostać wyciągnięte na jaw. Pół biedy jeśli popsują opinię wyłącznie nam – gorzej, jeśli wpłyną na postrzeganie naszego pracodawcy lub zainteresują organy ścigania.

4.

CYBERBEZPIECZEŃSTWO TO WYZWANIE DLA TECHNOLOGII, KTÓRYCH UŻYWASZ

TAKTYKA I PRAKTYKA STOSOWANIA TECHNOLOGII

Poznaj technologię – zbuduj bazę używanych technologii i zasobów, ustal standard konfiguracji

Technologia używana w firmie może stanowić jej atut albo być jej słabą stroną. To, jaka będzie w Twoim wypadku, zależy od tego, na ile dobrze ją znasz i kontrolujesz. W tym celu upewnij się, że posiadasz listę wszystkich technologii używanych do wspierania ludzi i procesów, zarówno w Twoim biurze, jak i poprzez zewnętrzne firmy. Możesz zacząć od prostej listy zawierającej np. nazwę technologii wraz z wersją, jej dostawcę, wymogi licencyjne, opiekuna w Twojej firmie (lub kogoś, kto podejmuje decyzje z nią związane i ma kontakt z jej dostawcą), administratora, ogólnie jej użytkowników.

Kolejnym krokiem jest ustalenie i utrzymywanie typowej dla Ciebie konfiguracji (np. stacji roboczej pracowników) dla danej technologii. W ten sposób uprościsz zarządzanie nią i skrócisz czas potrzebny do odzyskania ciągłości działania w przypadku pomyłki, jak również dasz sobie szansę na wykrycie nieautoryzowanych zmian – jednej z oznak ataku na Twój biznes.

Chroń dane – monitoruj podatności technologiczne, poznaj ograniczenia i problemy, ustal kontrole

Technologia podlega ciągłym zmianom i musisz być przygotowany (-a) na koszt operacyjny związany z jej utrzymaniem. Posiadając informacje o stosowanych technologiach, możesz ustalić, które jej elementy będą samoczynnie się aktualizować, a które wymagają ustalenia procesu zarządzania zmianą. Stwórz listę używanego oprogramowania i urządzeń sieciowych. Upewnij się, które z nich automatycznie pobierają z sieci uaktualnienia, dla pozostałych ustal harmonogram regularnego sprawdzania stron producentów pod kątem łat bezpieczeństwa.

Poznaj swoje słabe strony – Twoja technologia ma też ograniczenia.

Każda technologia posiada pewne ograniczenia, które mogą zagrozić stabilności lub bezpieczeństwu Twoich usług. Do takich ograniczeń między innymi należą: podatności protokołów komunikacyjnych wymagających dodatkowych zabezpieczeń (http->https), brak świadomości pracowników w zakresie użytkowania interfejsu technologii (np. niemożność wykrycia phishingu przez pracowników), podatności samych systemów operacyjnych na złośliwe oprogramowanie i nieautoryzowane zmiany czy dostęp (oprogramowanie ochronne dla sieci, serwerów i końcówek użytkownika, jak: systemy detekcji i prewencji IPS/IDS, systemy anty-malware – AV, systemy ochrony przed wyciekami danych – DLP). Pamiętaj, że mobilność Twoich pracowników czy zdalne przetwarzanie danych powoduje konieczność ochrony danych przed kradzieżą, a wymaga np. użycia szyfrowania całości nośników i zachowania higieny stosowanych nośników wymiennych.

Zrozum działanie swoich systemów – ustal zakres monitoringu usług cyfrowych w twojej firmie, zdefiniuj, co jest normą, monitoruj aktywność użytkowników.

Kluczem bezpiecznego stosowania technologii do wspierania biznesu jest ciągły monitoring ich funkcjonowania. To zadanie można realizować samodzielnie, można też zlecić zewnętrznej organizacji czy odpowiednio zaprojektowanej technologii (np. usługom chmurowym). W celu ochrony Twojego biznesu bardzo ważne jest monitorowanie aktywności użytkowników, zarówno Twoich pracowników, jak i wszelkiego rodzaju partnerów. Warto w tym celu ustalić, jakie zdarzenia w obrębie stosowanych technologii oznaczają stan normalny, a które wymagają uwagi jako potencjalny incydent bezpieczeństwa danych w Twojej firmie. Do skutecznej realizacji tego zadania potrzebujesz informacji o stanie technologii, możliwych do uzyskania np. poprzez zbieranie istotnych dla Twoich celów logów. Przydatna może również okazać się technologia (lub usługa) analizy logów i zautomatyzowanego raportowania o anomaliach (tzw. SIEM i podobne).

Reaguj na incydenty – stwórz plan reakcji na incydenty i przetestuj go.

Szybka reakcja na incydent najczęściej stanowi o tym, czy Twój biznes będzie nadal się rozwijał, czy też pogrąży go skargi, kary i odszkodowania. Najważniejszym etapem reakcji na incydent z użyciem technologii jest przygotowanie do niego. Posiadanie samego planu również nie wystarczy, plan należy testować, tak aby osoby i technologie w nim kluczowe były sprawdzone, sprawne i dostępne, gdy zdarzy się incydent. Zanim wejdiesz w interesy z innym usługodawcą, sprawdź, jak pomoże Ci w przypadku incydentu (oraz jakich i ile doświadczył incydentów po swojej stronie).

Skuteczny plan oprzeć można na 6 podstawowych fazach: fazie identyfikacji, oceny, ograniczenia wpływu, eliminacji zagrożenia, przywrócenia usług do stanu normalnego oraz analizy przyczyn i wyciągnięcia wniosków. Powinien on zostać również uzupełniony o dane dotyczące technologii i kanałów komunikacyjnych niezbędnych w czasie incydentu, zaangażowania osób technicznych wraz z instrukcjami postępowania, skonfigurowania technologii przed, a nie w trakcie incydentu,

w tym ustalenia procedur wymiany informacji pomiędzy Tobą a stroną trzecią (np. gwarancja informacji o incydencie u usługodawcy zewnętrznego, gdy incydent dotyczy danych Twojego biznesu przez owego usługodawcę przetwarzanych).

W razie incydentu odzyskaj zdolność działania – rób kopie zapasowe, nie używaj urządzeń mobilnych do składowania danych.

Incydenty i błędy są konsekwencją użytkowania technologii i należy uwzględnić je w swoim modelu biznesowym. Ludzie dzielą się na tych, którzy robią backupy, i tych, którzy będą je robić. Bądź mądry przed szkodą, twórz regularnie kopie zapasowe, w przypadku danych kluczowych – na urządzeniach niepodłączonych na stałe do sieci. Dzięki temu w przypadku, gdy nie uda się uniknąć np. zaszyfrowania danych przez ransomware, możliwe będzie ich szybkie i bezbolesne odtworzenie. Pamiętaj, że kopia zapasowa danych musi być składowana w innym miejscu czy urządzeniu niż to, w którym zazwyczaj dane te są przetwarzane.

Zapewnij, że kluczowe media i zasoby dostarczone są z „zapasem” niezbędnym do utrzymania zdolności dostarczania usług, w przypadku awarii standardowych zasobów czy ataku odmowy usługi. Pomocne mogą być odpowiednie usługi firm zewnętrznych, w tym umowy o gotowości. Pamiętaj również, że urządzenia mobilne (smartfony, tablety itp.) to urządzenia do tymczasowego przetwarzania, a nie składowania danych, oraz że częściej ulegają zniszczeniu czy zagubieniu niż atakowi.

STRATEGIA I ZARZĄDZANIE TECHNOLOGIAMI

Nie ufaj – kontroluj dostęp, ustaw bezpieczne hasło, stosuj zapory sieciowe

Bez względu na to, jakiej technologii używasz, daje ona dostęp do danych, od których zależy Twój biznes. Upewnij się, że technologia ogranicza dostęp do danych i funkcji jedynie do grona osób, które tego potrzebują do pracy. Tworzenie furtek „na wszelki wypadek” czy niezamykanie dostępu po gościach to wymarzone okazje dla przestępców. Pamiętaj, aby zarządzać użytkownikami i ich uprawnieniami, najlepiej centralnie, z użyciem np. technologii Active Directory czy Menadżera Tożsamości, dla łatwiejszych przeglądów. Upewnij się, że każde uprzywilejowane konto jest faktycznie potrzebne i używane zgodnie z Twoimi zasadami. Dostęp do danych kontroluj nie tylko w przypadku ludzi, ale i usług, procesów. Zmień domyślne hasła i (o ile jest to możliwe) loginy do urządzeń. Zweryfikuj konieczność dostępności każdego urządzenia z internetu (spoza sieci lokalnej). Jeśli urządzenie musi być dostępne z internetu, ukryj je za firewallem i udostępnij na niestandardowym porcie. Nie zapominaj o urządzeniach mobilnych i publicznych usługach, tam też znajdują się dane, które chronisz.

Kieruj się priorytetami – wyróżnij krytyczne zasoby, zapewnij rezerwę

To Ty wiesz, bez których danych Twój biznes się załamie. Wiesz również, jak używasz tych danych w swoich usługach. Zapewnij im priorytet, gdy zarządzasz technologią używaną do ich przetwarzania. Rozważ, czy wiesz wystarczająco dużo na temat zabezpieczeń technologii. Zarówno oszczędności w zakresie umiejętności administratorów, jak i sprawności infrastruktury czy oprogramowania mogą wygenerować niespodziewane koszty. Pamiętaj, że każda technologia może być zawodna lub zwyczajnie się zepsuć, dlatego zadбай o rozsądne rezerwy zarówno finansowe, jak i „ludzkie”, aby ograniczyć przestoje. Ucz się na błędach innych i nie balansuj na krawędzi pojemności czy wydajności technologii. Mały błąd konfiguracji, atak odmowy usługi czy zwykły wzrost zapotrzebowania na nią może kosztować Cię więcej, niż się spodziewasz.

Pamiętaj o odpowiedzialności – zaplanuj i optymalizuj budżet, zachowaj zgodność z wymogami prawnymi

Technologia otwiera nowe możliwości, z którymi zawsze związany jest koszt. Wydatki związane z technologią to nie tylko zakup, ale i utrzymanie danej technologii, oraz nierzadko jej zmiana na inną. Należy świadomie oszacować koszty związane z infrastrukturą, licencjami oprogramowania, usługami wdrożenia i utrzymania. Popularyzacja outsourcingu, kolokacji i usług chmurowych pozwala racjonalnie zarządzać kosztami i stosowanie modelu spełniającego zarówno wymogi prawne (np. centrum przetwarzania danych), jak i wymóg elastyczności dostarczanych usług (np. multiplatformowość). Często licencja dla wybranej technologii nie obejmuje kosztów komponentów zależnych, które trzeba dodatkowo zakupić (bazy danych, pluginy). Konieczne jest również zwrócenie uwagi na elementy „open source” oraz „free software”, które mogą przestać być wspierane lub mogą wprowadzić dodatkowe ryzyko podatności. W przypadku tworzenia własnego kodu warto zadbać o zgodne z przepisami przeniesienie praw własności do kodu na Twoją firmę.

Przed wszystkim to, co jest możliwe – używaj ekosystemu usług, zabezpiecz swoje interesy przy współpracy z innymi

Konkretna konfiguracja i wdrożenie różnych technologii może znacznie ograniczyć ich bazowe możliwości. Zanim zakupisz nową technologię czy zmodernizujesz starą, przeprowadź analizę zysków i wpływu na oferowane usługi. Jeśli nie masz własnych zasobów, użyj usług firm zewnętrznych dokładnie precyzując, co jest Twoim celem. Kiedykolwiek zaangażujesz zewnętrznego usługodawcę, upewnij się, że właściwe postanowienia prawne zostały zachowane, szczególnie te dotyczące klauzuli poufności oraz dostępu i prawa do usunięcia danych przetwarzanych przez firmę trzecią na Twoje zlecenie. Zapewnij sobie również prawo do audytu zabezpieczeń zastosowanych do ochrony powierzonych danych. Jeśli przetwarzasz dane innych podmiotów, upewnij się, że robisz to zgodnie z prawem (np. posiadając właściwe zgody, cel i środki zabezpieczeń).

Jak nie Ty, to kto? – stosuj standardy technologiczne, zapewnij zgodność z wymogami rynku przez niezależne audyty

Nowoczesne technologie używane w biznesie coraz częściej podlegają standaryzacji, z jednej strony technicznej, z drugiej – prawnej w zakresie ich zastosowania. Inwestycja w technologie posiadające certyfikację i spełniające rozpoznawalne standardy nie tylko ułatwia ich wdrożenie, użycie i utrzymanie, lecz także może być przydatna przy audytach, certyfikacjach i kontrolach dotyczących Twojego biznesu wymaganych prawem oraz pożądanym przez Twojego klienta. Budowanie biznesu w oparciu o przestarzałe, niewspierane technologie nie tylko zwiększa ryzyko wystąpienia poważnego incydentu bezpieczeństwa czy zachwiania stabilności usług, może również narazić Twoją firmę na straty reputacyjne i kary regulatora Twojego rynku.

Obecnie coraz więcej rynków używających technologii informatycznych wymaga szyfrowania danych zarówno w transporcie, jak i spoczynku. Sprostanie temu wyzwaniu, szczególnie w zakresie ochrony danych pomiędzy odbiorcami Twoich usług (end-to-end), może wymagać starannego doboru technologii i utwardzenia jej konfiguracji, potwierdzonego przez niezależny, zewnętrzny audyt. Pamiętaj, że fakt niespełnienia wymogów przez innych uczestników rynku nie jest wymówką, a raczej szansą na uzyskanie przewagi nad konkurencją.